

L'economia social i solidària reverteix el despoblament de les zones rurals i contribueix a preservar el planeta amb compostatge orgànic

El TFM de Marc Dalmau i el TFG d'Ariadna Julià mostren com l'ESS crea habitatges i oportunitats per consolidar els habitants a les zones rurals | El projecte Cucoperativa, un Treball de Postgrau, crea compostatge amb cucs de terra que substitueixen els fertilitzants químics

Les poblacions rurals perden habitants. Davant d'aquest context, Marc Dalmau Saba, de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), i Ariadna Julià de Gispert, de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), en el Treball Final de Màster (TFM) i en el Treball Final de Grau (TFG), respectivament, van analitzar com l'Economia Social i Solidària (ESS) pot revertir el despoblament. Ambdues investigacions van ser reconegudes en la seva categoria com els millors treballs universitaris en els Premis de l'Economia Social del 2022.

En el treball "Models alternatius de tinença i ús de l'habitatge en el món rural", Dalmau posa l'accent en què les poblacions rurals estan perdent habitants alhora que, actualment, principalment viuen del turisme i les segones residències, per la qual cosa progressivament han deixat les feines que eren pròpiament de la zona com l'activitat agrícola.

Acord unes dades que aporta Dalmau en el seu TFM, el 1900 un 55% de la població catalana vivia en pobles de menys de 5.000 habitants, una xifra que va descendir fins al 31% en el 1950 i el 2008 representava tan sols el 10,7%. El mateix succeeix amb els municipis de menys de 100 habitants, on el 1900 residia el 40,8% de la població catalana i, en l'actualitat, un 7,7%. Pel que fa a l'agricultura, el 1900 es dedicava a aquesta activitat un 44,6% de la població total enfront de l'1,9% d'ara.

Segons l'informe de projeccions municipals 2018 - 2033 de l'Idescat consultat per Dalmau, hi ha un important nombre de poblacions amb un creixement negatiu. Així doncs, el 58% dels municipis de menys de 500 habitants tenen un creixement nul o negatiu; i un 48% dels municipis entre 501 i 2.000 habitants corren la mateixa sort. Així doncs, un 33% dels municipis de Catalunya està o estarà en un procés de despoblament. Les zones més afectades són les Terres de l'Ebre (77%), Ponent (68%) i l'Alt Pirineu i Aran (61%). Entre els principals motius que contribueixen al despoblament rural es troben la manca de serveis, d'ofertes laborals i la dificultat d'adquirir habitatges, detecta Dalmau en el TFM.

Davant d'aquesta situació i la passivitat de l'administració, explica l'alumne de màster, han sorgit iniciatives ciutadanes per autoorganitzar-se i donar respostes col·lectives a través d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús com el de la Tremolina Coop a Gerri de la Sal (Lleida) i Envall Coop a la Torre de Cabdella (Lleida); així com la masoveria urbana, que contempla la cessió d'un immoble en sòl urbà a canvi de la seva rehabilitació.

En el cas de la masoveria, pot evitar que les persones es desprenguin d'un habitatge, en molts casos, relacionats amb els lligams familiars i històrics. Pel que fa a la cessió d'ús es garanteix que

l'immoble, per l'interès de la resta de les persones de la cooperativa, mai es quedarà desocupat i, per tant, evitarà el despoblament.

"Els models alternatius de tinença i ús de l'habitatge no poden solucionar les dinàmiques de despoblació o aconseguir dinàmiques de repoblament per si soles; però poden crear una base des d'on iniciar aquests processos per la seva capacitat de garantir i crear població estable en un territori i les oportunitats de crear projectes productius i de dinamització social i econòmica en el seu entorn", conclou Dalmau en el TFM.

Un model de transformació social

En el TFG "Economia social i solidària en el món rural", Julià inicia la recerca fent un repàs històric sobre l'associació de persones amb finalitats socials, que és un fenomen tan antic que ja es donava en civilitzacions com Egipte, Grècia i Roma. Amb tot, el concepte precedent de l'ESS i la seva teorització s'inicia a finals del segle XIX. Actualment, indica Julià, hi ha experiències arreu del món que volen ser una alternativa al capitalisme amb un model de transformació social, econòmic, mediambiental, educatiu i cultural.

Els Premis Economia Social, organitzats per la Fundació Roca Galès, reconeixen els millors treballs de cada categoria amb 1.100 euros i 300 més per gastar en productes i serveis del mercat social. En aquest context, la investigació d'Anna Llonch "Reflexions i eines per a les comunitats energètiques" va guanyar el premi al millor Treball de Postgrau (TP). La finalitat d'aquesta recerca és fer un recorregut sobre la necessitat d'aquestes comunitats energètiques i iniciar un banc d'eines per facilitar-ne la implantació.

Dotat amb el mateix valor econòmic, també s'entrega un Premi Especial, que en l'edició del 2022 va ser pel TP de Gemma Graells, Ignacio Pino Rojas, Rubén Sosa, Clàudia Cavaller Àlvarez i Ferran Surriba Codony, estudiants del postgrau d'Economia Social i Solidària que imparteix la Ciutat Invisible i la UPF. Aquest aprofita la feina que els alumnes fan a la comarca d'Osona des de l'associació Terra Fèrtil, encaminada a la creació de Cucoperativa SCCL, una cooperativa sense ànim de lucre.